

MARULIĆ I PETRARKIZAM

Tomislav Bogdan

UDK: 821.163.42.09 Marulić, M.
Izvorni znanstveni rad

Tomislav Bogdan
Filozofski fakultet
Z a g r e b

I.

Hrvatska književna historiografija odavna je u Marulićevim djelima, ponajprije *Juditi*, zapazila elemente petrarkističkoga diskurza. Isticali su ih mnogi stariji povjesnici, a među novijima njima se osobito temeljito u nekoliko navrata pozabavio Mirko Tomasović, detaljno ih popisavši.¹

Nije suvišno podsjetiti kako petrarkizmom — na vrlo općenit način — obično nazivamo bilo neposredan bilo posredovan utjecaj stila i motivike Petrarkina *Kanconijera*, i to ponajprije njegove ljubavne lirike, ili pak sam lirski diskurz oblikovan takvim utjecajem. Ponekad se petrarkizam definira pomoću periodizacijskih jedinica kao što su škola ili pokret, a šira određenja znaju računati i sa socijalnim kontekstom.² U tematskome središtu petrarkističkoga diskurza nalazi se antinomična koncepcija muško-ženskoga ljubavnog odnosa koji je predstavljen

---

¹ Usp. sljedeće Tomasovićeve radove: »Opisi ljubavi i tjelesne ljepote u Marulićevoj 'Davidijadi'«, *Petrarca i petrarkizam u slavenskim zemljama*, priredio F. Čale, Zagreb–Dubrovnik 1978, str. 481–494, »Je li Judita canzonierska *donna*?«, u *Zapisi o Maruliću i drugi komparativistički prilozi*, Split 1984, str. 23–46, »Poetski ukrasi u Marulićevoj *Susani*«, *Dani Hvarskog kazališta XV – Marko Marulić*, Split 1989, str. 74–82, *Marko Marulić Marul*, Zagreb–Split 1999, »*Svarh muke Isukarstove*. Treća Marulićeva biblijska poema na hrvatskom«, *Umjetnost riječi*, XLV (2001), br. 1, str. 13–26.

² O poteškoćama pri nedvosmislenu definiranju petrarkizma, proizišlima iz činjenice da je definiendum tijekom vremena pretrpio niz promjena i poprimio mnošinu značenja, vidi Gerhart Hoffmeister, *Petrarkistische Lyrik*, Stuttgart 1973, str. 1–7 i Gerhart Hoffmeister, *Petrarca*, Stuttgart–Weimar 1997, str. 118–125.

iz muške perspektive. Antinomična je, u osnovi, zbog toga što maskulina žudnja nije uslišena. Pritom se računa s kodom idealizacije te nizom karakterističnih i nerijetko s antitetičnom prirodom odnosa funkcionalno povezanih stilskih sredstava (poput antiteze i oksimorona). Takvo općenito određenje petrarkizma podrazumijeva mnoštvo varijanata. One su uvjetovane interdiskurzivnim poveznicama, književnom evolucijom te dugotrajne konvencije i njezinim lokalizacijama. O varijantama, primjerice, možemo govoriti u slučaju fingiranja ženske perspektive (muški autor koji rabi lirski subjekt ženskoga roda) ili u slučaju samoga ženskog petrarkizma, kao i kada dođe do ženskog udovoljenja muškim ponudama ili senzualiziranja odnosa.

U hrvatskome petrarkizmu marginalno je sudjelovao i Marko Marulić. Predmet su ovoga rada oblik prisutnosti i funkcija petrarkističkih elemenata u Marulićevim djelima, i to u prvom redu, ne i isključivo, u njegovim tekstovima na hrvatskom.

II.

Marulić, koliko znamo, nije pisao ljubavnu liriku na hrvatskom. Čini se da njegov »zaokret prema transcendentalnomu«,³ o kojem se ponovno s više uvjerenja govori nakon nedavnog otkrića glazgovskih stihova, koincidira s početkom stvaranja na narodnome jeziku.

Škotsko je otkriće ipak Marulića prikazalo kao ljubavnog pjesnika, ali na latinskom; no njegovi ljubavni latinski epigrami (br. 37, 46), a nekmoli oni s lascivnim aluzijama, nemaju veze s petrarkizmom. Pogled u kritički aparat i komentare Novakovićeve izdanja svjedoči da su se oni ugledali u antičko literarno nasljeđe, posebice u djela rimskih ljubavnih elegičara (Propercije, Ovidije).⁴ Samo jedan glazgovski tekst vjerojatno pokazuje petrarkističke elemente. U epigramu pod brojem 36 Novakovićeve izdanja kazivač se koristi antitezom toplog i hladnog obraćajući se ironično nekome splitskom Tomi koji se zbog ljubavi smrzava i izgara van sezone: »Vreris hyberno, sole tepente tremis«. Vjerojatan izvor te udvostručene antiteze, neposredan ili posredovan, treba tražiti u posljednjem retku Petrarkina soneta br. CXXXII (*S'amor non è, che dunque è quel ch'io sento?*):

e tremo a mezza state, ardendo il verno.⁵

Ni u *Davidijadi* se opisi tjelesne ljepote i amoroznih situacija ne oslanjaju na petrarkističku tradiciju, već na antičke autore, osobito žanrovske autoritete poput Vergilija i Ovidija. Tako, primjerice, zlatnim pramima (»*Caesaries auro, geminis duo lumina stellis*«, *Dav.* 10, 332) potvrdu nalazimo u Vergilijevoj *Eneidi* (»*aurea*

³ Darko Novaković, »Marulićevi glasgovski stihovi«, pogovor u Marko Marulić, *Glasgovski stihovi*, preveo i priredio D. Novaković, Zagreb 1999, str. 269.

⁴ Marko Marulić, *Glasgovski stihovi*, str. 161–162, 168, 186, 216–217.

⁵ Navodi iz Petrarkinih pjesama preuzeti su iz izdanja Francesco Petrarca, *Canzoniere*, priredio U. Dotti, Milano 41999.

caesaries ollis atque aurea uestis«, 8, 659) ili Maksimijanovim *Elegijama* (»*Aurea caesaries demissaque lactea ceruix*«, 1, 93), a bjelini Apšalomova vrata (»*Dat dulces monitus. Post haec amplexus utraque / Candida colla manu lachrymis dabat oscula fuis*«, *Dav.* 10, 386–387) posvuda, pa tako i u Vergilija i Ovidija (npr. »*caesariem effusae nitidam per candida colla*«, *Verg. Georgica* 4, 337; »*candida diuidua colla tegente coma*«, *Ov. Amores* 1, 5, 10).⁶ Slično je i s opisima ljubavnih stanja – požuda je bivala mahrita (»*Sed stimulis urgere feris insana cupido*«, *Dav.* 10, 24), a ljubav sažila (»*Secretum proferre meum? Me Thamaris intus / Vrit amor tenuatque iugi membra extima cura*«, *Dav.* 10, 41–42) još u brojnim djelima antičkih autora.⁷

Da je Marulić kojim slučajem pisao ljubavnu liriku na hrvatskom, ona bi vrlo vjerojatno nastala u okvirima petrarkističke konvencije, baš kao i kod ostalih dalmatinskih i dubrovačkih lirika.

III.

Tragovi Marulićeva poznavanja petrarkističke manire najčešće su pronalazeni u njegovoj hrvatskoj religioznoj lirici te u *Juditi* i *Suzani*. Slijedeći u dvama potonjim narativnim djelima logiku fabularnoga razvitka — u kojem značajnu ulogu igraju ženska ljepota i privlačnost — a u svojoj religioznoj, marijanskoj lirici svojevrstu tradiciju prepletanja religioznih i amoroznih predodžbi, Marulić je posezao za elementima diskurza koji je u hrvatskom jeziku već bio razvio sredstva za opisivanje ženske ljepote i muško-ženskoga ljubavnog odnosa.

U njegovim religioznim pjesmama (kao što su *Divici Mariji, Od uzvišen'ja Gospina* ili odulja i narativna *Svarh muke Isukarstove*) posrijedi su mjestimična motivska i frazeološka podudaranja s hrvatskom petrarkističkom lirikom. Riječ je prije svega o metaforici svjetla (npr. *Gospa* kao »prisvitla Danica« ili njezin »obraz kim nebo prosiva«), zatim estetizirajućim metaforama bjeline/čistoće (npr. *Marija* kao »žilj«) te očitovanjima ljubavi, ali ovaj put duhovne. Ti su elementi pritom prekodirani, oni funkcioniraju u vrijednosnome i ideološkom sustavu posve drugačijem od onoga u petrarkističkoj konvenciji. Takva podudaranja između petrarkističkoga i religioznoga pjesništva u hrvatskoj su renesansi prije bila pravilo nego iznimka. Možda bi, stoga, valjalo govoriti o pojmovima dvojne pripadnosti koji posreduju među dvama diskurzima (religioznim i amoroznim), tj. o novoj, renesansnoj etapi interdiskurzivne razmjene koja je obilježavala evropsku liriku

⁶ Navodi iz *Davidijade* preuzeti su iz izdanja Marko Marulić, *Davidijada*, latinski tekst priredio V. Gortan, preveo B. Glavičić, Split 1984. Upoznavanje s pretraživanjem književnih tekstova klasičnoga latinитета na CD-ROM-u (*Poesis*, uredili P. Mastandrea i L. Tessarolo, Bologna 1995) dugujem prof. Darku Novakoviću, na čemu mu srdačno zahvaljujem.

⁷ Npr. »*sed furor ardentem caedisque insana cupido*«, *Verg. Aeneis* 9, 760 (kod Vergilija je, doduše, riječ o nešto drugačijoj, bojevnoj strasti); »*me tamen urit amor: quis enim modus adsit amori?*«, *Verg. Eclogae* 2, 68.

na narodnim jezicima od njezinih nejasnih srednjovjekovnih početaka i uvijek bila obostrana.⁸ Treba se, tako, prisjetiti kako se, nizom posredovanja, petrarkistički kanon ženske ljepote oblikovao pod utjecajem kristološke i marijanske ikonografije te kako je lirika ranih hrvatskih petrarkista sekularizirala primjenu teološkoga pojmovlja.⁹ Moglo bi se, dakle, govoriti o relativno samostalnoj epohalnoj žanrovskoj konvenciji religiozne erotike (ili »duhovnoga petrarkizma«, kako su govorili stariji književni historiografi). Na njezinu početku stoji Marko Marulić, a slijede ga, uz ostale, njegovi mlađi suvremenici, također izraziti religiozni lirici, Mavro Vetranović i Nikola Dimitrović.

Najveću koncentraciju elemenata petrarkističkoga diskurza sadrže *Judita* i *Suzana*. Riječ je mahom o motivima i stilskim figurama koji se rabe u opisivanju ženske osobe, djelovanja njezine ljepote na okolinu i situacije zaljubljenosti. Kako su oba djela narativna, nepoznata im je tipična govorna situacija iz petrarkističke obrade ljubavne tematike – a to znači iskaz lirskoga subjekta kao zaljubljenika, odnosno sudionika muško-ženskoga amoroznog odnosa. Umjesto njega, petrarkistički obilježene iskaze izgovaraju pripovjedač i likovi Marulićevih djela, i ti iskazi gotovo nikad nisu introspektivni. *Juditin* pripovjedač, za razliku od *Suzanina*, sklon je petrarkističke iskaze prepustiti likovima (poznati pripovjedačev detaljni opis Juditina ukrašavanja iz četvrtog pjevanja, od ušerega do čizmice, stihovi 1086–1103,¹⁰ koji se od Vodnika naovamo često spominjao kao primjer ugledanja u ljubavnu liriku, nije petrarkistička prozopografija; to je epski katalog ureha, prerealističan za petrarkističku deskripciju koja je apstraktnija, tipizirana).

Marulić se višekratno negativno određivao prema različitim aspektima petrarkističke ideologije. U svojoj didaktičnoj i satiričnoj lirici osuđivao je, primjerice, pomnju za »smardeć kip«, samo bavljenje svjetovnom lirikom, ali i, što je osobito važno, osnovni element petrarkističke topologije ljubavi – oči. Tako u *Lipom prigovaran'ju Razuma i Človika* oslijepjela »človika« razum tješi na sljedeći način:

Ako s' oči zgubil, utiš' se zgubiv njih
da s' vrata zatvoril po kâ ulazi grih.

Oči su kê vode na nečistu ljubav,
kad dekle kê hode pogledaju te stav.

(stihovi 229–230, 237–238)

⁸ Usp. Peter Dronke, *Medieval Latin and the Rise of European Love-Lyric*, Oxford 1968.

⁹ Usp. Ivan Pederin: »Pretvorba hrvatskoga iz crkvenog u književni jezik«, *Crkva u svijetu*, 1 (1970), str. 65–74 i Ivan Pederin, »Teologijsko nazivlje u upotrebi 'začinjavaca' prema njegovoj upotrebi u hrvatskoj književnosti srednjeg vijeka«, u »*Začinjavci*«, *štioći i pregaoci*, Zagreb 1977, str. 81–117.

¹⁰ Marulićeva hrvatska djela navode se i na njih se upućuje prema sljedećim izdanjima: *Pisni razlike*, priredio J. Vončina, Split 1993, *Dijaloški i dramski tekstovi*, priredio N. Kolumbić, Split 1994 i *Judita*, priredio M. Moguš, Zagreb 1998.

Sličnu osudu nalazimo i u *Spovidi koludric od sedam smartnih grihov*:

misleć bludne oči bistre
da su vrata i ponistre
po ke k duši smart uhodi,
otvorenih kad nahodi:
(161–164)

I u samoj *Juditi* petrarkistička se ideologija, bilo eksplicitno bilo implicitno, višestruko kritizira, gotovo kao kompenzacija za sporadičnu uporabu petrarkističke dikcije. Već u posveti zahtijeva se »poljubljen'je čisto (...) nijednom trohom nedostojna poželin'ja ockvarnjeno«, da bi se kasnije u osudu tjelesnosti i zaljubljenosti uključila i Judita koja u molitvi upućenoj Bogu svoju ljepotu u odnosu na Holoferna smatra »mrižom«, a oči »zamkom« (stihovi 1054–1055):

Pridaj mu sliposti, neka ga zadiju
mrižom me liposti i zamkom očiju.

Obilata je, doista, u *Juditi* didaktična i moralizatorska kršćanska popudbina petrarkističkih očitovanja, ističem tek još dva detalja: a) kristijanizirani petrarkistički *topos modestiae* koji kod Marulića ne izražava pripovjedačevu nemogućnost da opiše žensku ljepotu već Juditinu krepost, čestitost:

Sva moć riči moje izreći ne umi t'
pobožje koko je, cić koga gardi svit.
(911–912)

b) Juditin iskaz u kojem, govoreći o sebi u trećem licu, potvrđuje da je preuzela masku petrarkističke vile u instrumentalne svrhe:

Rumena ter bila lica sva učini,
Pojde kako vila: tim njega prihini.
(1998–1999)

Očito je, dakle, kako je uporaba elemenata petrarkističkoga diskurza jedno od lica Marulićeve »dopuštene laži«. Marulić se i u *Juditi* i u *Suzani* služi u njegovo vrijeme popularnom književnom manirima da bi žensku ljepotu i amoroznu problematiku publici predočio na razumljiv i privlačan način te tako sižeju logiku učinio uvjerljivijom. Drugim riječima, inače suspektan petrarkizam treba mu da bi efikasnije plasirao didaktičnu poruku. Isto tako, elementi petrarkističkoga diskurza ne mogu svojim sporadičnim i modificiranim pojavljivanjem uspješno preuzeti zadaću signaliziranja literarnosti djela, već to isključivo obavlja u *Juditinoj* posveti spomenut »zakon onih starih poet«, odnosno stilski aparat klasičnoga latinizata. Odredimo li petrarkizam kao literarni sustav, Marulić mu, možemo reći, pristupa iz systemske okoline, a ne iznutra.

Marulićev odnos prema samome Petrarkinu djelu dobro ilustrira njegovu distanciranost od petrarkističke ideologije. U svakome dokumentiranom

neposrednom kontaktu s Petrarkinim pjesmama izbjegavao je ljubavnu tematiku: prevodio je završnu, religioznu kanconu Petrarkina *Kanconijera* (posvećenu Djevici Mariji), pripisuju mu se još i prijevodi jednoga refleksivnog (XCIX) i jednoga religioznog (CCCLXVI) soneta, a prevodio je ponegdje — recimo u pjesmi *Carmen de doctrina Domini nostri Iesu Christi* — i pojedine retke nekih drugih Petrarkinih pjesama koji nisu ljubavnoga sadržaja. Ovom prigodom tom popisu pridružujem još jednu moguću stavku — perifrastičan opis svitanja iz četvrtog pjevanja *Judite* završava recima

Bižeć na nižnji stan noć s čarnimi koli,
nošaše donjim san, ako su ki doli.
(1174–1175)

a ti reci vjerojatno polaze od sljedećih stihova Petrarkine kancone br. L:

... et che 'l dí nostro vola
a gente che di là forse l' aspetta,
(2–3)

Istina, kod Marulića je riječ o svitanju, a kod Petrarke o dolasku noći, no na kontakt ukazuje zajednička dvojba o postojanju antipoda. Isti motiv pojavljuje se kasnije na početku sedmoga poglavlja Zoranićevih *Planina*, vjerojatno preuzet izravno od Petrarke, premda nije nemoguć ni dvojaki smjer utjecaja.¹¹

IV.

Razmotrimo i konkretnije, na manje općenitim razinama književne strukture, poput motivike i figuracije, kako Marulić postupa s petrarkističkom konvencijom. Početak *Suzane* mjesto je najtješnjih Marulićevih dodira s petrarkizmom:

Odkol jiše manu, po pustinji hode,
zora ne prosvanu liplja do te dobe,
kuda godi hode putem postupaše,
svim ki mimo hode oči zanošaše.
Svak joj se čujaše govore: krasnije
od nje da ne znaše. Hći biše Helkije.
Bile biše šije, a čarnih očiju,
glavice milije ner ti reć umiju.

¹¹ Petar Zoranić, *Planine*, priredili F. Švelec i J. Vončina, Zagreb 1988, str. 106: »Jure sunce u nazapadnje more svitlo lice ukri, donjim, ako su ki, dan vodeći, kada na stan z živinami dojdosmo.« Josip Torbarina smatrao je, ne poznavajući doduše podudarnost s Petrarkinom kanconom, frazu »ako su ki« presudnim znakom Marulićeva utjecaja na navedeno mjesto iz *Planina* (usp. J. Torbarina, »Dante u hrvatskoj renesansnoj književnosti«, u *Kroatističke rasprave*, priredio S. P. Novak, Zagreb 1997, str. 51).

Obarvi ter vijju, nad kimi staše val,
 ako reći smiju, Bog biše upisal.
 Tko bi podaleč stal, rekal bi: rumen cvit
 od ust je nje procvat ali ružice list.
 Obraz od sniga slit, ne ki je sasvim bil,
 da s kim bi smiša[n] bit grimiza niki dil.
 Suknja razlicih svil der do tla nizoka,
 kip rasta gorskih vil, tanjahta, visoka.
 Razuma duboka, mogal bi se reći
 do koga hoć roka, ki bi umil izreći,
 dostojno hoteći hvaliti i dosti,
 uza nju tad steći, sve njeje liposti.
 Da veće kriposti izvarsno cvatihu
 umi ter mudrosti kih ine nimihu.
 U družbi živihu lipost i počten glas,
 složili se bihu kakono s tistom kvas.
 Bud da je rijji klas od takova žita
 ner je na glavi vlas kom sključuju lita,
 li ova t' procvita tim cvitjem obojim
 kako voća kita sa vrimenom svojim.
 (25–52)

Pripovjedačev opis Suzanine ljepote i dobrote koji obaseže tridesetak redaka već znatno nalikuje petrarkističkoj prozopografiji. To je, na neki način, u skladu sa Suzaninim statusom *patiens*a koji, za razliku od Juditine aktivnosti, korespondira s gospojinom pasivnošću iz petrarkističke lirike. Opisujući junakinju, pripovjedač rabi tipične petrarkističke estetizirajuće metafore »cvita« i »ružice« te je stasom uspoređuje s gorskim vilama (a pojam vile funkcionira u ranome hrvatskom petrarkizmu kao okamenjena metafora, vjerojatno folklornoga podrijetla, kojom se označuje ženska osoba). Na razini atribucije pripisuje joj tipične osobine bjeline i rumenila, a uključujući u opis mudrost i krepost, pohvalu čini sintetičkom. Taj odlomak iz *Suzane* ipak bi u svakome onovremenom ljubavnom kanconijeru odudarao — za Marulića karakterističnim — nedostatkom *decoruma*. U njemu se, naime, pojavljuju leksemi koji stilski prizemljuju cijeli iskaz — npr. pojam »šija« nezamisliv je u petrarkističkoj deskripciji žene, a deminutiv »glavica« vrlo rijedak. Slično vrijedi i za usporedbe čiji polovi imaju podrijetlo u svakodnevlju ili praktičnim sferama života — npr. Suzanina »lipost« i »počten glas« slažu se kao »s tistom kvas«, a njezina iznimnost uspoređuje se s rijetkošću dlaka na glavi nekoga ćelavca. Osim toga, figuracija u cijelome odlomku razmjerno je škrta, a pripovjedač kolokvijalnoga tona i nametljiv, što znači da se ni u deskriptivnu iskazu ne libi autorefleksivnih istupa kojima komentira vlastitu govornu djelatnost (poput »ner ti reć umiju« ili »ako reći smiju«). Sve su to osobine koje djelomice upućuju na autora bliskog srednjovjekovnoj književnoj kulturi.

Reducirani petrarkizam Marulićevih hrvatskih djela zasigurno nije formiran pod neposrednim utjecajem Petrarkina *Kanconijera* ili pjesništva talijanskih petrarkista, već je po svemu sudeći nastao usvajanjem iskustava ranoga hrvatskog petrarkizma. O tome svjedoči cjelokupan njegov habitus, osobito motivska i figuralna podudaranja i sličnosti s pjesmama dubrovačkih petrarkista. Inače, o raguzeizmima u Marulićevu jeziku koji dokazuju njegovo poznavanje dubrovačke književnosti pisali su, među ostalima, Petar Skok i Josip Vončina.¹² Prihvatimo li pretpostavku da je Marulić poznao Držićevu i Menčetićevu liriku, a ne vidim načelnoga prigovora koji bi je osporavao, moramo pomisliti kako mu je pjesnički opus Džore Držića bio poetički bliži nego onaj Šiška Menčetića. Razlog je u Držićevoj ortodoksnijoj varijanti petrarkizma, njegovome neostilnovizmu, nasuprot nerijetko agresivnom i lascivnom lirskom subjektu Menčetićeve lirike. I doista, moguće je pronaći nekoliko motivskih sličnosti između Marulićevih i Držićevih tekstova koje ne izgledaju slučajnima. Ističem tek najzanimljiviju: estetski kvalifikativ »tanjahta, visoka« kojim pripovjedač atribuirao junakinju u spomenutom odlomku *Suzane*, pojavljuje se još samo kod Džore Držića, i to u pet njegovih pjesama,¹³ uglavnom u obliku »tanka i visoka«.

V.

Analiza oblika prisutnosti petrarkističkih elemenata na različitim razinama književnoga djela pokazuje kako je Marulićevu opusu nepoznata tipična petrarkistička obrada amorozne situacije. Isto tako, za razliku od svjetovne petrarkističke lirike, u kojoj dolazi do osamostaljenja estetskog na tematskoj razini, Marulić instrumentalizira koncept ženske ljepote i elemente petrarkističkoga diskurza, uglavnom u religiozne ili didaktične svrhe. Stoga bi na već postavljano pitanje o tome je li Judita kanconijska gospoja, koje je gotovo istoznačno s pitanjem *Je li Marulić petrarkist?*, definitivnan odgovor ipak morao biti niječan. Ako vrijedi tvrdnja da je krajem 15. i na samom početku 16. stoljeća jedino petrarkizam nedvojbeno označavao pjesnički modernitet, Maruliću tu značajku ne možemo pripisati. Pjesnički su modernisti bili njegovi dubrovački suvremenici, ljubavni lirici Džore Držić i Šiško Menčetić. Dok je Marulićeva Judita prije svega nenadmašivi egzemplar pobožne moralnosti, Menčetićeva Judita — koja se spominje u njegovoj pjesmi br. 100 Rešetarova izdanja *Ranjinina zbornika*¹⁴ —

¹² Usp. Petar Skok, »O stilu Marulićeve 'Judite'«, *Zbornik Marka Marulića*, uredili J. Badalić i N. Majnarić, Zagreb 1950, str. 168, 188 i Josip Vončina, *Jezična baština*, Split 1988, str. 38–39.

¹³ To su pjesme br. 3, 6, 11, 21 i 87 Hammova izdanja (Džore Držić, *Pjesni ljuvene*, priredio J. Hamm, Zagreb 1965).

¹⁴ *Pjesme Šiška Menčetića i Džore Držića, i ostale pjesme Rañinina zbornika*. Drugo, sasvim preuđešeno izdanje, priredio M. Rešetar, Zagreb 1937:

Što Judit gospoja kon tvoje ljeposti,
ku slavit svis moja ne ima krjeposti?
jer krasan obraz tvoj kad godi gdi pride,

samo je jedno ime iz kataloga, tek jedna od znamenitih ljepotica koju nadvisuje svjetovna petrarkistička gospoja.

Tomislav Bogdan

MARULIĆ AND PETRARCHISM

The study of Marulić's works, particularly those in the Croatian language, has revealed traces of Petrarchan discourse. Marulić, notorious for his traditional narrative work out of plot and compliance with the conventions of the religious lyric genre in his Marian songs, still did not hesitate to reach out for elements of the »new« discourse, particularly its devices for describing a woman's beauty and the amorous relationship between the sexes, already successfully employed in the vernacular literature. Along with the question of function which these elements fulfill within Marulić's work, the author poses the question of the manner in which they were used, particularly since the forms they take at different levels (motifs, metaphors) and the types of expression carrying them clearly show that Marulić was alien to the Petrarchan treatment of amorous situations.

Unlike the authors of secular Petrarchan lyric poetry, in whose songs the aesthetic achieves emancipation at the thematic level, Marulić manipulates the concept of woman's beauty and compels the elements of Petrarchan discourse to serve his particular religious and didactic scopes. The author concludes that if Petrarchism was the sole measure of modernity at the end of the 15th and the early 16th centuries, as it is commonly claimed, Marulić certainly lacked this progressive trait, at least in the sense in which it was possessed by the modernist lyric poets from Dubrovnik, Džore Držić and Šiško Menčetić.

---

svak bude reć ovoj: »Eto raj izide«;
 zač u njem ugleda tej slave zadosti
 koja se još ne da ner tvojoj radosti.
 Mnju da vas Izrael ne ima t' prilike,
 Suzana ni Rakel ljeposti tolike.
 Vas istok i zapad, spivaje u pjesni,
 slavi tvoj pozor sad i ličci uresni.
 Neka te slavi svak, neka te svak služi,
 jer lijepa Abizak tebi se ne druži.
 Dim, vas svit uokol ne ima razum tvoj:
 Rebeka ter Mikol pri tvomu zgubi svoj.
 Ovo je, Bože moj, na svitu što prave
 krunica od gospoj i venčac od slave.